

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1798>

Citation: Khvedeliani, T. & Altun, S. (2020). Levan Gotua'nın "Yolsuz Kervan" eserinde Giorgi Saakadze karakteri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(52), 769-789.

Prof. Dr. Tamar KHVEDELIANI

Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kafkas Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Gürcü Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Kars / TÜRKİYE, [ORCID](https://orcid.org/0000-0002-7728-2558) 0000-0002-7728-2558

Arş. Gör. Dr. Sudan ALTUN

Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kafkas Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Gürcü Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Kars / TÜRKİYE, [ORCID](https://orcid.org/0000-0003-0227-4219) 0000-0003-0227-4219

LEVAN GOTUA'NIN "YOLSUZ KERVAN" ESERİNDE GİORGI SAAKADZE KARAKTERİ

ÖZET

Çalışma, ünlü Gürcü yazar Levan Gotua ve Gürcistan'ın "Büyük Mouravi" yani "Büyük Savaşçı" olarak anılan Giorgi Saakadze'nin yaşamının son günlerini tasvir eden olağanüstü kısa hikâyesi "Yolsuz Kervan" üzerine incelemedir. Yazarın bu büyük adama saygı duyduğu aşikârdır. Kahraman Giorgi Saakadze'nin kişiliği hala tam olarak bilinmemekle birlikte, kendi vatanına karşı bir vatansız mı hain mi olduğu netlik kazanmamıştır. Düşman mı yoksa halk kahramanı mı?

Levan Gotua, düşman ordusunu Gürcistan'a kadar getiren dünyanın en mutsuz, aciz insanı olarak görüyor, ancak daha sonra Gürcistan'ın çıkarlarını korumak adına oğlunun yerine kendisini feda eden bir yiğit baba olarak tasvir etmektedir. Aynı zamanda adı geçen Türk İskender ile Gürcü Gorgasali arasındaki düşmanlık ve dostluk hikâyesi de hayli dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: Levan Gotua, Giorgi Saakadze, Halep Kalesi, Tarih, Edebiyat, Hikâye.

THE CHARACTER OF GIORGI SAAKADZE IN LEVAN GOTUA'S SHORT STORY "ROADLESS CARAVAN"

ABSTRACT

The work is about the famous Georgian writer Levan Gotua and his extraordinary short story "The Roadless Caravan", which depicts the last days of the life of Giorgi Saakadze who is the "Great Mouravi" of Georgia. It is clear that the author respects and awaits this great man. His personality is still unknown. Even today, it wasn't clear who he was: a patriot or a traitor to his homeland. An enemy or a public hero?

Levan Gotua considers him one of the most unhappy, pathetic people who brought the enemy army to Georgia but then sacrificed his son's life to protect Georgia's interests. At the same time, the story of hostility and friendship between the Turkish Iskander and Georgian Gorgasali is very interesting.

Keywords: Levan Gotua, Giorgi Saakadze, Halep Castle, History, Literature, Story.

გიორგი სააკაძის სახე ლევან გოთუას მოთხრობაში "უგზო ქარავანი"

რეზიუმე

ნაწარმოებში საუბარია ცნობილი ქართველი მწერლის - ლევან გოთუას და მისი არაჩვეულებრივი მოთხრობის „უგზო ქარავანის“ შესახებ, რომელიც საქართველოს „დიდი მოურავის“ გიორგი სააკაძის ცხოვრების უკანასკნელ დღეებს ასახავს. ნათლად ჩანს, რომ ავტორი პატივს სცემს და ეცოდება ეს დიდებული ადამიანი. მისი პიროვნება დღემდე ამოუცნობია. დღესაც ვერ გარკვეულა, ვინ იყო იგი: სამშობლოს პატრიოტი თუ მოღალატე? მტერი თუ სახალხო გმირი?

ლევან გოთუა მას მიიჩნევს ერთ-ერთ ყველაზე უბედურ, გზაბნეულ (გზადაკარგულ) ადამიანად, რომელმაც მტრის ჯარის შემოიყვანა საქართველოში, მაგრამ შემდეგ შვილის სიცოცხლეც კი შესწირა საქართველოს ინტერესების დაცვას. ამავე დროს საინტერესოაა გადმოცემული თურქი ისქანდერისა და ქართველი გორგასალის მტრობისა და შემდეგ მეგობრობის ამბავი.

გასაღები სიტყვები: ლევან გოთუა, გიორგი სააკაძე, ხალაბის ციხე, ისტორია, ლიტერატურა, მოთხრობა.

1. GİRİŞ

1.1. Levan Gotua (1905-1973), Levan Gotua'nın Biyografisi ve Edebi Kişiliği

Ünlü Gürcü yazarı Levan Gotua 1905 yılının 10 Mart'ında dünyaya geldi. Yazarın babası, tanınmış bir gazeteci, yazar ve öğretmen idi. Gürcistan'a karşı sevgi duygularını, baba oğluna çok küçük yaşlarda aktarmıştır. Baba ve oğul beraber sık sık seyahat ederlerdi, küçük Levan kendi gözleri ile Gürcistan'ın güzel doğasını görüp vatanına olan sevgisi giderek büyümekteydi. Babasından ise tarihi olayları dinyerek vatanının ne büyük zorluklardan geçtiğinin varkına varmıştır. Bütün bunlar, küçük Levan'ın gelecek dünya görüşüne ve vatan sevgisine temel atmıştır.

Resim 1. Levan Gotua. Kaynak: URL 1

Yazarın annesi de eğitimli bir kadındı. Annesi Levan'a Gürcü alfabesini öğretip kitap okumaya alıştırmıştır.

Levan Gotua, Gürcistan'da Rus'ların hâkimiyetine karşı çıkan ve daima Gürcistan'ın bağımsızlığını hayal eden bir kişiliktir. Bu nedenle, hayatının 22 yılını vatanından uzak, Rusya'nın Kuzey'indeki toplama kamplarında geçirmiştir.

1918 yılında Gürcistan'a Rusya'nın 11. ordusu girerek işgal etmiştir. Levan, kardeşleri ile birlikte işgalcilere karşı savaşmaya gitmiştir. Bu olaydan ardından Sovyet Hükümeti Levan'ın ailesini şüpheliler listesine dâhil eder ve onların tüm mal varlığına el koyar. Kendi evlerine yabancı kişileri yerleştirerek onlara, aile fertlerini gözetleme görevi vermişlerdir.

1920 yılında Gürcistan bağımsızlığını kaybetmiştir. Öğrenciler, protesto gösterileri düzenleyip ülkenin bağımsızlığı için mücadele etmeye başlarlar. Levan ve onun erkek kardeşleri bu süreçte aktif bir şekilde yer almışlardır. Protestocular, ayaklanma planı oluştur fakat daha sonra onlar kendilerini ele verirler ve böylece isyancıların bir kısmı tutuklanırken diğerleri idam edilir. İdam edilenler arasında çok sayıda masum kişi de yer almaktadır.

Zaman geçer. Gürcistan tekrar Rusya'nın hâkimiyeti altına girer ancak durumlar yine de değişmemiştir. Bolşevik hükümetine göre en büyük tehlike aydınlar kesiminden geliyordu. Bu nedenle eğitimli kişilere karşı baskılar uygulamaya başlarlar. Bolşeviklere göre diğer cumhuriyetlere kıyasla Gürcistan'da eğitimli insanların sayısı hayli yüksektir. Bu nedenle, onların sayılarını düşürmeleri gerektiğini düşünürler. Yeni ceza yöntemi uygulanmaya başlanır. Yapılacak iki yol vardır: birincisi soruşturmadan kurşun sıkmak yani faili meçhul cinayetler; ikincisi ki en iyi ihtimal "Vatan Düşmanları" olarak adlandırılıp Sibiry'a sürgüne göndermek.

1924 yılında Levan Gotua'nın evini ararlar ve Sovyet karşıtı yazılar bulurlar. Bunların yanı sıra Öğrenci Teşkilat Başkanlığı ile de suçlanır. Levan Gotua, Solovetsky toplama kampında, karanlık ve nemli zindanda katillerle ve eşkiyalarla birlikte hayatının üç yılını geçirmiştir. O dönemde hapiste Levan'ın

babası da yatmıştır. Bilindiği üzere, Levan'ın babasını gece uyurken iki defa uyandırarak Levan'ın yerine idam etmek için dışarıya çıkarttı fakat her iki defasında da bir engel çıkar. "Onun yerine beni öldürün, oğlumu öldürmeyiniz, kimse bilemez, zaten soyadlarımız aynı ya!" – diye haykırır babası. Serbest bırakıldıktan sonra Levan Gotua, Vladikavkaz şehrine taşınır. Orada Gürcü Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaya başlar. Orada öğretmenlik yaparken öğrencileri anadilini öğretme adına bir oyun tasarlar ve oyuna göre konuşurken öğrencilerden hangisi Rusça bir kelime söylerse ona "Vephistkaosani" ("Kaplan Postlu Şövalye") den bir satır ezberlettirir. Böylece, şaka ve oyun yoluyla herkese Rustaveli'nin ölümsüz eserini öğretir.

Bir ara Levan yurtdışına kaçmayı da düşünür ve bunun için bir yardımcı da bulur; ancak o kişi onu ele verir. Böylece Levan'ı tekrar üç seneliğine hapse atarlar. Üç yıl sonra Levan Gürcistan'a döner ve "Batmış Köy" adlı ilk edebi eserini yazmaya başlar. Eserin içeriği kısaca şöyledir: Büyük bir su baraj inşaatı başlayacaktır fakat bunun için bir köy su altına batırılmalıdır. Köyün merkezinde bir kilise vardır. Başta köylüler evlerini terk etmeye razı değiller ama fazla zaman geçmeden çeşitli yollarla herkesi ikna ederler. Sadece yaşlı bir papaz kiliseyi terk etmeyip onunla beraber suya batar.

Bu eserden sonra Levan Gotua aktif bir şekilde edebi çalışmalarına başlar. Kısa bir süre içerisinde "Kral Erekle" ve "Davit Ağmaşenebeli" adlı eserleri ortaya koyar.

Sovyet hükümeti Levan Gotua'yı yine de şüpheli bir şahıs olarak görür, onu sürekli yakından izler. Evini didik didik ararlar ve bütün bunlar yazarın tekrar hapse atılması ile sonuçlanır.

1946 yılında Levan Gotua'yı vatan hainliği ile suçlayarak onu 10 seneliğe Vorkuta'ya sürgüne gönderirler. Orada Levan yüksek gerilim alt istasyonunda çalışmaya başlar. Burada ona eser yazmak yasak edilir. Yine de, Levan şöyle düşünür ve uygular. Transformator bölümüne girip transformator'un yanında uzanır ve mum yakarak yazmaya başlar. O sırada kimse ona yaklaşamaz çünkü istasyonun girişinde kuru kafa çizerek "Ölüm Tehlikesi" diye bir yazı asar ve kimsenin oraya yaklaşmasına izin vermez. Bu süreçte Levan Gotua "Şövalye'nin Üç Karakteri" adlı eseri yazar ve "Kahramanların Haykırışı" adlı romanı yazmaya koyulur ki bu roman XX yüzyılın en seçkin Gürcü romanlarından birisi olmuştur. Yazar, sayfalarını da orada muhafaza eder. Nitekim yazmayı bitirdikten sonra o sayfaları oradan çıkarmak için de başka bir plan gerçekleştirmelidir. Vorkuta'dan inşaat malzemesi olarak ahşap gönderilirdi. Levan ve onun arkadaşları tahtaların içini oyarak içine ince bir şekilde sarılmış sayfaları saklarlar. Böylece bu tahtaları satın alan bir Gürcü, o sayfaları da çıkarıp bastrabilecektir.

Levan Gotua sıkça şunu belirtir: "Anlayamadım, vatanımı oradan bu kadar uzak olduğum için mi seviyorum yoksa onu bu kadar sevdiğim için mi bu kadar uzaktayım?". Bütün hayatını vatan sevgisini kalbinde yaşatma düşüncesiyle geçirmiştir yazar.

1960 yılında 55 yaşındaki yazar Gürcistan'a döner. Mtsheta şehrinin yakınlarında Armazi kasabasına yerleşerek aile kurar ve yazarlığa devam eder. Levan Gotua 1973 yılında vefat eder. Mtsheta şehrindeki Samtavro Manastırı'nda toprağa verilir.

2. GİORGİ SAAKADZE'NİN ŞAHSİYETİ

Her ülkenin tarihinde öyle olaylar vardır ki derin, detaylı bir inceleme ve gözlemi gerektirmez. Bu tür olaylarla ilişkili farklı görüşler de söz konusudur. Böylesi olaylar ve durumlarla sıklıkla karşılaşırız ki onlarla ilgili pek çok şey söylenip yazılmıştır. Bilim adamları farklı bakış açılarıyla değerlendirmişlerdir. Konular çözülmüştür ve bir neticeye varmışlardır. Yine de, sonraki yıllarda o olaylara ilişkin tartışmalar ve görüş farklılıkları devam etmiştir çünkü varılan netice bazıları için kabul edilemez olup araştırılmaya ve tartışmaya açıktır. Ortaya konan sorular detaylı cevaplandırılmadığından tarihte bu tür olayların önemi sonuna kadar anlaşılmamış ve objektif bir şekilde değerlendirilememiştir.

Resim 2. Giorgi Saakadze. **Kaynak:** URL 2

Öncelikle, bütün bunlar az bilinen tarihi vakalar için geçerlidir, bu yüzden onlara objektif cevap vermek imkânsız olmuştur. Bunlar, özellikle çelişkili tarihi şahsiyetler için de geçerlidir. Asırlar boyunca onlar hem dost hem de düşman kazanmışlardır. Çünkü onların eylemleri doğru bir şekilde değerlendirilemeyip objektif neticelere varılamamıştır (Makhatadze, 1999).

Ünlü Gürcü askeri, komutanı ve “Büyük Komutan” olarak bilinen Giorgi Saakadze bu tür tarihi şahsiyetler listesinde yer alabilir. Giorgi Saakadze’nin hayatı ve yaptığı işleri o kadar gizemli ve bilinmeyendir ki günümüzde bile şu gibi sorular akla gelmektedir: Giorgi Saakadze kimdi? Bir vatansever mi yoksa bir hain mi? Vatanını satan mı yoksa halk kahramanı mı? Kötü niyetleri olan mı yoksa kötü niyetlilerin eline düşen bir mağdur mu? (Çkheidze, 1992; Ğvincilia, 1989; Natroşvili, 1988; Şbitidze, 2008).

Gürcü yazar ve bilim adamlarının bir kısmına göre: Giorgi Saakadze büyük bir vatanseverdi. Vatan sevgisi ile yanan sadık, onurlu birisiydi. Onun ileri görüşlü fikirlerini ve gayelerini ne onun çağdaşları ne de gelecek nesiller kavrayamamışlardır. Bundan dolayı Gürcü yazarların bir kısmı onu büyük bir vatansever olarak algılamaktadır. Onlara göre Giorgi Saakadze Gürcü tarihinin en trajik şahsiyetlerinden birisidir. Birçok eksikliğine rağmen kendine özgü düşünceleri ve gerçekleştirilemediği hayalleri, amaçları vardı. Kısaca belirtmek gerekirse Saakadze trajik bir kaderi olan kahramandır çünkü onun hayatı talihsizliği olmuştur.

Giorgi Saakadze 1580 yılında dünyaya gelmiştir. Onun üç erkek kardeşi ve bir kız kardeşi vardı. Sıradan bir soylu, daha sonra büyük bir feodal haline gelmiştir. Onun büyük ve görkemli bir sarayı, kalesi ve kilisesi vardı ki onları kendi imkânlarıyla inşa ettirmişti. Büyük bir Beylerbeyi olan Nugzar Ersitavi’nin kızı ile evlenip onunla sekiz çocuğu olmuştu. Çok zengin olduğundan Giorgi Saakadze’nin çok sayıda düşmanı olmuştu. Herşeye rağmen soylu beylerin soyadını ünvanını taşııyordu. Şöhreti ve iktidari mirasla ele geçirmemişti, kendi imkânlarıyla kazanmıştı. Bunun yanı sıra akıllı, cesur, krala bağlı olan, vatanına sadık ve çok yetenekli bir komutandı. Bu özelliklerinden dolayı pekçok Bey ona kıskançla ve belirli ölçüde korku ile bakıyordu. Kimileriye ondan nefret ediyor ve onu kendilerine eşit görmüyorlardı.

İlk defa Giorgi Saakadze cesur bir savaşı olarak 1609 yılında tanınmaya başlandı. Bu tarihte Gürcistan’a Osmanlı ordusu girmişti. Osmanlılar, Ahıska şehrini ele geçirip Kral Luarsab’ı esir alarak bütün Gürcistan’ı yerle bir etme niyetindediler. Giorgi Saakadze Osmanlılara karşı kendi askeri kabiliyetini kullanarak onların planlarının gerçekleştirilmesine engel oldu. Giorgi Saakadze’nin önderliğinde Gürcüler Osmanlıya galip gelmişlerdi.

Bu sırada Gürcü Beyleri ise Saakadze’nin başarılarını kendilerine bir tehlike olarak görüp ona karşı nefret duyguları beslemekteydiler. Giorgi Saakadze yetenekli bir komutandı, kral ona karşı iyi

niyetliydi. Çok uzun zaman geçmeden Kral Luarsab, Saakadze'nin kız kardeşi ile evlenmiştir. Bütün bunlar ise Gürcü soyluların Giorgi Saakadze'ye olan nefretlerini daha da büyütüştür.

Soylular, Kral Luarsab'dan karısı ile boşanmasını talep ettikten sonra Giorgi Saakadze'yi ise idam ettirmeye çalışırlar. Saakadze'ye karşı çok sayıda iftira atarak yalanlar uydurmaktalardı. Yetenekli ve vatansever bir insana karşı nefret duygularını besleyen soylular, temel içgüdü olan insanlıklarını kaybetmişlerdi. Saakadze'nin ölümünden uzun bir süre sonra Gürcü yazarı Konstantine Gamsahurdia şöyle bir şey yazacaktı: *“Biz, Gürcüler çok eski çağlardan bu yana az sayıda olduğumuza ağladık çünkü sürekli düşmanımız olmuştur. Ancak içimizden bir gün büyük bir şahsiyet çıksa da ona kargalar gibi tüneyip ilerlemesine geçit vermeyiz.”* (Gamsahurdia, 2000:239). Bu sözler adeta Giorgi Saakadze için söylenmiştir. Ne var ki, Gürcüler içerisinde kıskançlık objesi gibi olan şahsiyetlerin sayısı küçümsenmeyecek kadar da az değildir.

Kral Luarsab genç ve tecrübesiz; soyluların taleplerine karşı koyamayan bir kişiliktir ve onların istediği gibi hareket etmiştir. Karısını (Giorgi Saakadze'nin kız kardeşini) boşar ve Saakadze'yi öldürmeye karar vermiştir. Saakadze, bütün bunları öğrenir ve ailesi ile beraber İran'a kaçar. Onun evini ve bütün mal varlığını ateşe verirler. Herşeye rağmen ondan korkuyla bahsedeler çünkü o İran'dan geri dönüp kendilerinden (soylulardan) intikamını alacağını adları gibi bilirler.

Soydaşları tarafından ölüme bırakılan Saakadze, İran Şahı'nın hizmetine girmek zorunda kalır. İran'da Giorgi Saakadze bütün yeteneğini kullanarak Şah'a kendini beğendirmeyi başarmıştır. Netice olarak, onun niyeti İran ordusu ile Gürcistan'a galip gelerek hain soylulardan intikam almaktır. Bu amacı doğrultusunda Saakadze inancını bile değiştirip Müslümanlığı kabul etmiştir.

Saakadze'nin hayali 1612 yılında gerçek olur. İran, Osmanlı İmparatorluğu ile barış anlaşmasını imzalar ve Gürcistan seferi için hazırlıklara başlanır. Şah Abbas bu girişimde Giorgi Saakadze'ye destek vermiştir. Saakadze, Şah Abbas'ın onun sözlerine güvenerek Gürcü milletine el kaldırmayacağına inanıyordu. O, sadece Gürcü hain soylularının cezalandırılmasını istiyordu. Böylece, Saakadze'nin bu hayalini gerçekleştirilecekti fakat bu çok büyük bir yanılgı olacaktı. Çünkü Saakadze yanılmıştı. Şah Abbas, 80 000 Gürcü'yü esir alıp İrana göndermişti. Gürcistan Kralı olan Luarsab'ı da İran'a götürerek ondan islami kabul etmesini talep eder ve Luarsab, Şah'ın isteklerini yerine getirmediğinden hapse atılır. Daha sonra da onu (boğarak) öldürürler. Saakadze, İran Şahı'na birçok konuda tavsiye verir ancak Şah istediği gibi hareket etmez. 1616-1617 yıllar arasında Gürcistan'a üç sefer düzenlenmiştir; ülke nüfusunun üçte birini yok edilir, geri kalanını ise İran'a sürgün ettirir. Tarihi kaynaklara göre, İran seferleri sonucunda Gürcistan'da yarım milyon insan öldürmüştür. Nispeten küçük bir ülke için bu, telafi edilemeyen bir kayıptır.

Neticede, Giorgi Saakadze yaptığı hatanın farkına varmıştır. Yabancı ülkenin menfaatlerine hizmet ederek kendi ülkesine yardımcı olamayacağını kavrayabilmiştir. Sonuçta, düşmanları olan Gürcü soyluları ile barışır. Bu defa da İran Şahı ona kızacaktır. Artık, Giorgi Saakadze Şah'ın güvenini kaybettiğinden dolayı Gürcistan'a döndüğünde Şah onun oğlunu esir alarak kendisinin yanında saklar. Şah, Saakadze'nin İran'a karşı silah kaldıramayacağına inanır, Diğer bir taraftan da bilir ki oğlu Şah'ın yanında esirdir. Ne var ki, Şah burada yanılmıştır çünkü Saakadze, en zor zamanda gerçek vatanseverlik duygularını ortaya çıkarır, orduyu toplar ve şahın 30 000 kişilik ordusunu yenmiştir. Bundan sonra Saakadzelerin ailesinde büyük bir trajedi yaşanır. Şah, esir tuttuğu evladın kafasını keserek babasına gönderir. İranlıları yendikten sonra Gürcüler, vatani uğruna kendi oğlunu feda eden yiğidin yanında dururlar. Bu sefer de düşmanları, Kaheti kralı olan Teimuraz'ı ona karşı kışkırtırlar. Saakadze Türkiye'ye kaçmak zorunda kalır. Orada da Sultanın hizmetine girer. Giorgi Saakadze yine aynı şeyi sultana hizmet ederek kendi ülkesine faydalı olacağını düşünür. Fakat yine yanılmıştır!?

Sultan onu iyi niyetle ağırlar; kendisine saygı duyar, ordu komutanı olarak atar ve bir vilayetin yönetimini teslim eder. Ne var ki, Osmanlı hükümdarı sonuna kadar ona güvenmez. Sultan, elbette ki Gürcistan'ın menfaatleri için savaşmayı planlamaz.

Saakadze, tekrar yanıldığının farkına varır. Ne İran ne de Osmanlı Devleti Gürcistan'ın güçlenmesine izin vermeyecektir. Bu nedenle, Gürcistan'a geri dönmeye karar verir. Saakadze'nin niyetini öğrenen sultan, onu ve elli yandaşını tutuklar. 1629 yılında sultan, Giorgi Saakadze'yi Halep'teki Halab Kalesi'nde idam ettirir. O sıralarda Saakadze'nin kızı Ana-Hanum Erzurum'da ikamet etmektedir. Babasının ölümünden 20 sene sonra o da vefat eder. Erzurum'da, Murat Paşa mezarının köşesinde kible

yönünde bir türbe vardır. Dört taraftan dört sütuna dayalıdır. İçinde üç türbe bulunmaktadır ancak yazıları silinmiştir. Kuzey tarafın sağ köşesinde ufak bir mermer tablosu yer almaktadır. Tabloda şunlar yazılıdır:

“Ah, ölüp gitti Büyük Bey’in güzeller güzeli kızı...

Cennet’i güzelleştirince periler kendisine düşman kesilmişlerdi,

Sonra ise ona hizmet etmişlerdi...

Bu dünyadan erken ayrıldı O,

Narin ve güzel Ana-Hanum’un vefatı ne kadar da hüznün verici.”

Hicri 1059 Yılı (1649) (Çıkvanaia, 2017)

Gerçekten de çok gariptir Giorgi Saakadze’nin planladığı ve düşündüğü şeyler. İran ve Osmanlı hükümdarlarına Gürcistan’ın güçlendirilmesine yardım edeceklerine nasıl inanmıştı ki?! Zaten baştan belli değil miydi hiçbir devlet yanında daha güçlü bir devlet istemez diye. Bu temel gerçeklerin farkında olmamalı mıydı büyük devlet adamı ve komutanı Giorgi Saakadze? Neden bu tür şeylere safça inanmıştı? Niçin Gürcistan’a yardım etmeliydiler? Saakadze’nin böylesi bir siyaseti hangi gerekçe ile olmalıydı?

Tarihçilerin bir kısmı onu vatan haini olarak tanımlar, diğer kısmı ise kurtarıcı ve milli kahraman olarak değerlendirir. Bir diğer görüşe göre de Sakadze ne vatan haini ne de milli kahramandır. O, sadece trajik bir hayatı olan birisidir. Çok talihsiz bir insandır. Pek çok iyi iş yapmıştır Saakadze fakat yaptığı şeyler içerisinde kötü işler de yok değildir. Çok sayıda savaşa katılmış, kendi vatanını kahramanca savunmuştur. Kendi oğlunu bile feda etmiştir vatan için. Ne var ki, bütün bunların yanı sıra Gürcistan’a Şah Abbas’ın ordusunu getirmiştir, kral Luarsab’ın öldürülmesinde onun da payı vardır. Bazaleti Köyü’nün yakınlarında kardeşler arasındaki kanlı savaşa da katılmıştır.

Bu kadar çelişkili bir şahsiyeti tek yönlü değerlendirmek imkânsız gözükmektedir. Tek yönlü olarak Saakadze ne iyi ne de kötü bir karakterdir.

2.1. Levan Gotua’nın Yolsuz Kervan Hikâyesinin Özeti

İhtiyar Gorgasali Halep Kalesi’nin çevresinde dolaşıyordu. Biliyordu ki onun çocuğu, küçük Gürcü, askeri alayla birlikte bu kalede esir alınmıştı. İhtiyar adam, bu kalenin kapılarının hiçbir zaman onlar için açılmayacağından ve esir alınan Gürcülerin idam cezasına mahkûm edileceğinden emindi. Kimdi onların yardımcısı ve koruyucusu? Elbetteki hiçkimse!

Baş vezir Hüsrev Paşa baştan beri Giorgi Saakadze’den hoşlanmamıştı. Kısa bir süre önce ordusu İranlılarla yapılan savaşta yenildi. Bununla alakalı hiçbir zaman düşünmek istemiyordu. Onun için en zor olan Gürcüleri yenmekti. Sultan, Saakadze’yi Konya’ya beylerbeyi ordu komutanı olarak tayin etti. Bunu duyan Hüsrev Paşa ise gizlice hazırlıklara başladı. Vilayetin başını (beylerbeyini) Saakadze’ye karşı kıskırtıp saldırı planlayarak öldürmeyi hedefliyordu. Hüsrev Paşa’nın planlarını Gürcü komutana haber verdiler ve o da hızlıca yaklaşık 100 Gürcü askeri topladı. Akdeniz sahiline daha sonra Halep tarafına gidildi. Saakadze düşmanın kafasını karıştırmak istiyordu. En sonunda Malatya’ya gitmek istedi. Malatya vilayetinden Gürcistan’a uzun, erişilmez, çetin bir yol vardı.

Saakadze’nin yolda hiç sesi duyulmadı. Kimse ne düşündüğünü, ne hissettiğini, ne yapmayı amaçladığını bilmiyordu. Askeri Gorgasali her zaman onunla birlikteydi. Bu dünyada ona dua eden üç kişi vardı: vatanın koruyucusu olan Meryem Ana, Giorgi Saakadze ve kendi çocuğu Bejani. Şimdi de çocuğuyla birlikte Saakadze’nin yanında duruyordu.

Şimdi herkes Halep Kalesi’ndeydi, Gorgasali ise kalbi kırık kalenin çevresinde dolaşıyordu. İkinci gün esirlerin başı kesilmek istendi. Gorgasali ne yapacağını, nasıl yardım edeceğini bilmiyordu.

Birden tuhaf bir esinti hissetti. Gorgasali, kalenin yakınına yaklaştı ve şarkı ahengiyle bir ses işitti. Onlar, esirler şarkı söylüyorlardı. Yaşlı adam kendi çocuğunun sesini oracıkta tanıdı.

Bejani babasıyla yalnız kaldı, diğer çocuklar savaşta ölmüşlerdi. Bejani iyi çocuktu. Yiğit asker, terbiyeli, sempattikti. Çok gençti. Daha 19 yaşındaydı. Ancak bu çocuk şimdi kalede ölümünü

bekliyordu. Bahtsız babası ise kalenin dışında kendi ölümünü arzuluyordu. Birden herşeyi hatırlamaya başladı.

Konya'ya gittikleri zaman Muharrem ayıydı. Çok sıcaktı, atlar ve develer yolda kalıyor, sıcaktan ve susuzluktan telef oluyorlardı. Saakadze'nin acelesi vardı, kafilede bulunan kimsenin dinlenmesine izin vermedi.

-Ben ve sen yaşıyız Gorgasali, hepsi gençler, çocuklar. Ahh... dedi ve Gürcistan'ı gösterdi. Ve daha da birşey ekleyemedi.

-Bakıyoruz, üzülüyoruz efendim diyerek güç vermek istedi ama söylediklerine kendisi de inanmadı. Onlar yabancı topraktaydılar, vatanlarına çok uzaktılar. Vatanlarını çok özlemişler, bunun değerini ise uzaktayken daha iyi anlamışlardı. Efendim doğru yolda gidiyor muyuz? Bu çölde yolumuzu mu kaybettik? Diye sordu Gorgasali.

-Uzun zamandır bu yoldayım, aslında ben çok önceden kaybettim yolumu. Yabancı bir ülkede ne yapmak istiyordu? Ne için geldi buraya? Diye cevapladı Giorgi. Elini aksakalından indirdi ve ata kamçısını vurdu.

Gece oldu, önce askerler dinlendiler ve sonra kapılar açıldı. Giorgi sessizce oturdu. İkinci sabah ise Gorgasali'yi çok erkenden develeri ve atları alması için köye gönderdi. Kendisi de bu köye öğleden sonra gidecekti. Gorgasali emri yerine getirdi. Daha sonra koyunlar kesildi, yemekler yapıldı, sofralar kuruldu ancak boşunaydı. Çünkü Gürcüler gelmediler. Kendisi telaşla kampa gitti fakat orada da kimseyi göremedi. Sadece izler bulunuyordu. At ve develerin izleri Halep'e doğru gidiyordu Gorgasali her şeyi anladı ve izleri takip ederek Halep'e gitti.

Ve işte şimdi Halep Kalesi'nin yanında dolaşıyordu. Ne yapacağını bilmeden çocuğunun şarkısını dinliyordu ve kesinlikle ne yapacağını bilmiyordu.

-Ne tuhaf bir halk şu Gürcüler, çalıştıkları zaman şarkı söylüyorlar, savaş zamanı şarkı söylüyorlar, düğün zamanı şarkı söylüyorlar, ölecekler hala şarkı söylüyorlar, hep şarkı söylüyorlar, dedi birilerine.

-Bende onlarla gideceğim, bende onlarla öleceğim, bu hayatta hiçbir şeyim kalmadı dedi Gorgasali ve kapıyı çaldı. Türk askeri Gorgasali'nin dilenci olduğunu düşündü. Önce bağırdı, sonra kırbaçla vurdu. Gorgasali aniden Türk askerinin elini gördü. O anda Gorgasali kapıyı açan askerin sağ elinde üç parmağının olmadığını fark etti. Orta parmağı, yüzük ve serçe parmağı yoktu. Onun yaraladığı işareti ve askerin sesini tanıdı. Hemen Halep pazarına koştu, büyük tatlı bir karpuz aldı ve sonra tekrar Halep Kalesi'ne döndü. Kapıyı cesurca çaldı. Türk askerine Türkçe olarak şöyle söyledi: Bu karpuz benim kim olduğumu hatırlaman için İskender Türk! dedi.

-İskender dikkatle baktı ve hemen tanıdı. Allah'a yemin ederim Gorgasali'sin sen, ben yiğitleri asla unutmam. Onlar için mi geldin? Gürcüce sordu. Yaklaştı, sarıldı ve yine Gürcüce konuşmaya devam etti.

-İskender'i tanıyorum, her zaman namuslu, temiz adamdır ama seni görmeyi beklemiyordum Gorgasali. Yalan söyleyemeyeceğim seni bu kalede görmekten hoşnut değilim. Biliyorum esirler için geldin ama esirlere Allah bile yardım edemez. Ne için geldin? Kafanı mı omuzlarının üstünde tutuyorsun yoksa karpuzu mu? Tamam şimdi çayhaneye git, orada beni bekle. Bende hızlıca geleceğim ve bana ne istediğini söyleyeceksin. Benim adım İskender ve sana olan minnet borcumun ne olduğunu biliyorum dedi İskender ve kaleye girdi.

20 yıl önce Türk ordusu Gürcistan'a girmişti, İskender ve Gorgasali savaşa birlikte savaşmışlardı. İskender Gorgasali'nin kolunu kesmişti, Gorgasali ise kılıcıyla İskender'in üç parmağını kesmişti ve İskender topırağa düşmüştü.

-Su, dedi İskender fısıldayarak.

-Ne, senin ülkende su yok mu? Buraya bu yüzden mi geldin?

-Su nasıl olmaz! Kim gönderdi beni? Ben kendi isteğimle mi geldim senin ülkeneye sanıyorsun? Sen her yerde kendi isteğinle mi geziyorsun ey Gürcü?!

Gorgasali'nin suyu yoktu ama oracıkta karpuz tarlası gördü, bir karpuz getirdi, kesti ve yedirdi. Savaştan sonra evine götürdü ve yarası iyileşene kadar orada kaldı. Bir Gürcü, esiriyle yer değiştirmişti ve şimdi 20 yıl sonra bunlar yine karşılaştılar, şimdi ise Türk topraklarındaydılar.

-Yarın esirlerin başlarını kesecekler ve deveyle Konya'ya gönderecekler. Develeri ben götüreceğim dedi İskender. Biliyorum bu esirlerden biri senin oğlun çünkü sana çok benziyor. Çocuğunun, yaşamısını istiyorsun ama Konya'da kesilmek için elli baş bekliyorlar, eğer bir baş eksik olursa senin çocuğunun yerine benim başımı koyarlar.

-Neden senin başını kessinler? Benim başımı kessinler. Çocuğum için değer. Bu dünyada evladımından başka hiçbir şeyim kalmadı, sende babasın ve biliyorsun bir baba çocuğuy için her şeyi yapar.

İskenderin sesini duymadı, alnında ter parlıyordu, gözlerinde ise gözyaşı. Yine şarkı sesi geliyordu kulaklarına. Bu ses Bejanî'nin billur gibi sesiydi.

-Ah, Gürcü şeytan, inleyerek söyledi İskender. Tamam, yarın sabahleyin gel, geç kalma!

O gece Gorgasali dua etti ve sabahleyin kale kapısında İskenderle buluştu.

Öğleden sonra kaleden çıkmış çuvallarla dolu develer kervanı yola çıktı ve Konya'ya doğru gitti. Orada Gorgasali'nin 19 yaşındaki oğlu duruyordu ve başıyla arkadaşlarını arıyordu. Ne olduğunu bilmiyordu. Birden iki parmaklı Türk ona yaklaştı ve babası gibi söyledi:

-Sen, senin baban gibi cesur bir yiğit olacaksın. Onun kurban olması sana helal olsun! Gorgasali haçını çıkardı; haçı, kılıcı ve hançerini oğluna uzattı.

Çocuk o anda herşeyi anladı.

-Babam nerede? Arkadaşlarım neredeler? Bu çuvallar nedir? Onların başları mı? Benim başım eksik, benim.

-Hiçbir şey eksik değil yavrurum, git çocuğum, senin yolun Konya'ya gitmez.

-Benim yerime kimin başı kesildi? Ellinci kişi kim? Çocuk çuvallardan çarşafı kaldırdı ve babasının açık kalan gözlerini gördü. İki parmaklı Türk askerine döndü ve şöyle haykırdı:

-Eğer babam kendisi böyle bir karar verdiyse sen neden reddetmedin? Neden inandın, neden?

-Çünkü bende babayım. Sende baba olduğun zaman anlarsın. Dedi Türk askeri ve kervan gitti.

Yıkılmış olan çocuk dizleri üzerine çöktü ve uzun süre ağladı, sonra kalktı, babasının haçını ve hançerini kalbine bastı ve Gürcistan'a doğru yol aldı.

2.2. Yolsuz Kervan Eserinin Yorumlanması

Adı geçen hikâyeye Giorgi Saakadze hayatının son günlerini anlatmaktadır. Onun her zaman için ağır ve karmaşık bir hayatı vardı. Saakadze sıradan bir feodaldı, çok zengin de değildi. Onda fazla olan şey vatanına olan sonsuz sevgisi ve onu koruma isteğiydi. Tüm hayatını elinde kılıçla ülkesinin düşmanlarına karşı savaşarak geçirmiştir. Hainler, onu Gürcistan'ı terk etmeye zorladılar. Nereye gittiyse Saakadze'nin yeteneği gereken değeri görmemiştir.

Osmanlı sarayında başvezir olan Hüsrev Paşa, Giorgi Saakadze'ye baştan şüphe ile bakmıştır. "Fazla vakit geçirmeden Hüsrev Paşa İranlılara karşı verdiği mücadelede yenilmiştir ancak onun için bundan daha da ağır olan beylerbeyi Gürcü Saakadze'nin başarısıdır." – diye aktarılır hikâyede.

Saakadze, Hüsrev Paşa'nın kendisinden nefret ettiğini biliyordur ancak artık mücadele etmeye ne gücü ne de isteği kalmıştır. Çünkü hayatındaki zorluklar onu o denli yormuştur ki: "Bende semer üzerinde olduğumu sanmıştım ama gerçekte başkasının üzengini tutmuşum." diye de açıklar. Bu yüzden, Gürcistan'a geri dönmeye karar verir. "Öleceksem eğer bari toprağında öleyim." diye düşünür. Kendi

yandaşlarıyla önce Halep'e gitmeyi, sonra ise Malatya'ya geçmeyi planlar; oradan ise Gürcistan'a doğru uzanan uzun yola koyulacaktır.

Ne var ki, Giorgi Saakadze artık eskisi gibi korkusuz ve cesur savaşçı değildir. Vatanından zorla uzaklaştırılan insan sanki erken yaşlanır, tükenir ve hayat gücünü çabuk kaybeder. Saakadze de o hale düşmüştür. Eski komutanın bir gölgesi haline gelmiştir. Adeta kötü talihe boynunu eğmiş ve kırılmıştır. Sadece kalbi değil, artık ruhu da ağrıyordu, Gürcistan sevdasından: "Saakadze'nin zirhında artık o cesur ve kırılmayan savaşçı değil de bükülmüş ve ruhu solmuş bir garibandır." olarak tanımlar hikâye yazarı. Saakadze şimdi daha netçe kavrar vatanın değerini "Yakın olduğunda bilemiyorsun, uzaklaşınca ise bütün kalbinle anlıyorsun ne kadar değerli bir şey olduğunu". Yapabileceği bir şey kalmamıştır. Vatanını sevdiği için ağır şekilde cezalandırılmıştır O.

Zaten, vatan sevgisini ispat etmiştir Giorgi Saakadze. Şah Abbas'a kendi oğlunu esir olarak bırakmıştı. Şah kendisinden İranlılara karşı savaşmamasını talep etmiştir. Şayet böyle bir şey yaparsa, oğlunu idam ettirecektir. Verdiği söze rağmen Giorgi Saakadze Gürcü ayaklanmasına önderlik yaparak Gürcistan'a giren İran ordusunu bozguna uğrattır. Buna çok kızan Şah Abbas, oğlunun kafasını kesip kendisine gönderir. Saakadze'nin bu hareketi bize şunu gösterir ki baba olarak kendi oğlunu vatana kurban vermiştir. Böylesi bir baba vatan haini olamaz, bunu sadece gerçek vatanseverler yapar.

Saakadze'ye sadık olan savaşçılar arasında yaşlı Gorgasali de vardır. Onun için Saakadze takdir edilecek ve saygın bir kimsedir. Çünkü onun birçok iyi yönü bulunmaktadır. Gorgasali için bu hayatta kutsal olan üç kimsesi: "Meryem Ana, Giorgi Saakadze ve tek çocuğu."dur, buna rağmen çocuğu Halep Kalesinde Giorgi Saakadze ile beraber tutukludur. Tutuklular, cezalarını beklemekteler. Beklerken de şarkı söylüyorlardır. Onları gören Türkler şöyle şaşarak: "Şu Gürcü'ler ne kadar da garip bir millet: çalışırken şarkı söylerler, savaşırken şarkı söylerler, düşünlerde şarkı söylerler, ölürken bile şarkı söylerler." diye söylenirler. Gürcüler şarkılarıyla savaşırken ölümü korkutturduklarını, çalışırken dostluğu davet ettiklerini, düşünlerde sevinçlerini paylaşıp, ölürken de kendilerine birbirlerine moral verme amaçlı olduğunu elbette bilemezlerdi. İşte böyleydi Gürcülerin anlayamayan ve zor olan huyları.

Hikâyeyi okuduktan sonra açıkça görüyoruz ki yazar Giorgi Saakadze şahsiyetini pek beğenmektedir. Giorgi Saakadze'yi, çelişkilerle dolu hayatı ve vatanı için feda ettiği oğluyla göstermek istediği vatanseverliği, Gürcü tarihinin en trajik karakterlerinden birisi haline getirmiştir. Saakadze o kadar trajik bir hayat yaşamıştır ki sonunda sığınabileceği ne bir yer ne de memleketinin ufak bir toprak parçası bile bulunmamıştır. Yabancı ellerde verir canını zavallı vatansever. Yine de, yazarın amacı sadece Saakadze'nin şahsiyetini çizmek değildir. Levan Gotua farklı millet ve inançtan olan insanların portrelerini de çizerek siyasetin olmadığı bir dünyada; çok daha insancıl, sevgi dolu ve bağışlayıcı olunabileceğinin resini çizer.

Gürcü Gorgasali ve Türk İskender'i birbirine savaş buluşturmuştur. Her iki yiğit de cesurca savaşmıştır. Biri, yabancı memleketi fethetmek amacıyla savaşa katılır diğeri ise kendi vatanını savunmak için. Gorgasali üç parmağını keserek Türk'e bir işaret bırakmıştır, İskender ise Gorgasali'nin omuzunda derin bir yara açarak. Yine de, savaş bittiğinde yaralılar birbirlerine yardım ederler. Gorgasali, susmuş Türk askerine karpuz getirerek kendi elleri ile yedirir. Burada sıradan insanların iyi yönleri gösterir. "Senin memleketinde su yok muydu; bizim topraklarımıza su içmeye gelmeseydin ya?" diyerek sorar Gürcü Türk'e. "Nasıl olur da su yoktur? Ancak beni kendi başıma kim bırakır? Buraya kendi isteğimle mi geldiğimi sanıyorsun? Sen her yere kendi isteğinle mi gidiyorsun ey Gürcü?" diye sorar yaralı Türk.

İşte, talihsizliğin başı buradadır. Koyunlar gibi savaflara götürülen zavallılardan kimlerin nerelerde can verdiği belli olmayan bir süreçtir aslında.

Gorgasali çok iyi bilir ki Saakadze'ye olan bağlılıklarından dolayı Halep Kalesi'ndeki esirler idam edilir. Bu nedenle İskender'le bir anlaşma yapmak ister. Kendi oğlunun yerine kendisinin öldürülmesini talep ederek: "Konya'ya elli tane kesilmiş kafayı götüreceksin, ellinci benimki olsun, oğlum için değer bu fedakârlık, ondan başka kimsem yok bu dünyada." diye haykırır.

... Ve bir baba diğer bir babayı iyi anlamıştır. İskender bunları duyunca gözleri yaşla dolar ve hemencecik kabul eder Gürcü'nün teklifini. Ertesi gün, ölümden kurtulan genç her şeyi öğrendiğinde İskender'e ağlayarak sorar: "Babasının kendisi böyle bir şey istese bile neden sen hayır demedin, neden istediğini yaptın, neden?" İskender açıkça itiraf eder:

“Çünkü ben de bir babayım. Bir gün baba olunca sen de anlarsın bunu. Senin yolun Konya'ya gitmez evlat! Baban gibi iyi bir yiğit olacaksın, onun canı sana feda olsun...” der ve Gorgasali'ye ait haç ve silahı oğluna uzatır (Gotua, 1997:77).

3. SONUÇ

Dünyanın üzerindeki her yerde gerek Gürcistan gerekse Türkiye veya İran, bu gibi isimsiz kahramanlarla doludur ve tarihleri boyunca hep var olmuştur. Bu tür insanlar, hayattan ve tarih sahnesinden sessizce uzaklaşırlar. Gorgasali ve onun gibi sayısız karakter tam da bu tür insanlardandır.

Gürcistan'da hala Büyük Mouravi'nin (Giorgi Saakadze) adı yaşatılmaktadır. Birçok insan onun yaptıklarını olumlu değerlendirmektedir. Kimine göre o; olumsuz, kötü bir karakterdir. Büyük bir Gürcü'nün de dediği gibi: “Eminim ki öldüğümde insanlar bana çamur atacaklar ancak gün gelir ki bir başkaları yine o çamurdan adımı aklayacaktır.” Bu dünyada her şey değişmektedir. Değişmeyen tek şey hakikatin kendisidir. En büyük hakikat ise Giorgi Saakadze'nin kalkanında yazan şu sözlerdir: “Vatanı için kalbi atan biri, ne mutlu kimsedir!”. Neden dünyada en büyük şey hakikattir? Çünkü nasıl ki Tanrı tektir, vatan da tek ve değişmeyendir bu dünyada. Ve işte o “tek”e hizmet etmek bir insan için en büyük lütuf ve görevdir.

KAYNAKÇA

- ÇIKVANAİA, T. (2017). *Kahraman - Giorgi Saakadze – Kahraman mı Yoksa İki Yüzlü Bir Hain mi?!* ჩიქვანაია, თამაზ, გორგი სააკაძე - გმირი, მოღალატე თუ ორსახა იანუსი?!
- ÇKHEİDZE, R. (1992). *Çiftbaşlı Kırbaç*. “Gürcistan” Gazetesi, N 43. ჩხეიძე, რ. , ორმოლტიანი მათრახი, გაზ. „საქართველო“, , N 43.
- GAMSAKHURDİA, K. (2000). *Büyükustanın Sağeli*. Tiflis. გამსახურდია, კონსტანტინე, დიდოსტატის მარჯვენა, თბ.
- GOTUA, L. (1997). *Hikâyeler, Yolsuz Kervan*. Tiflis. გოთუა, ლევან, მოთხრობები, უგზო ქარავანი, თბილისი.
- ĞVİNCİLİA, C. (1989). *Giorgi Saakadze'nin Kişiliği*. Tiflis. ღვინჯილია, ჯანსუღ, გორგი სააკაძის პიროვნება, თბილისი.
- MAKHATADZE, N. (1999). *Eski Gürcü Yazınına Göre Giorgi Saakadze'nin Fenomenleri*. Edebi Araştırmalar. N 20. მახათაძე, ნ. , გორგი სააკაძის ფენომენი ძველი ქართული მწერლობის მიხედვით, „ლიტერატურული მივანი“, N 20.
- NATROŞVILI, T. (1988). *Sene Bir ve Bin*. 100s. ნატროშვილი, თ. წელი ერთი და ათასი, გ. 100-0-
- ŞUBİTİDZE, V (2008). *Tüm Zamanların En Büyük 100 Gürcüsü*. Tiflis. შუბითიძე, ვაჟა, ყველა დროის 100 უდიდესი ქართველი, თბ.
- URL 1 <https://burusi.wordpress.com/2010/03/11/levan-gotua> E.T. : 01.01.2020
- URL 2 <https://www.goodreads.com/book/show/giorgi-saakadze> E.T. : 01.01.2020

გორგი სააკაძის სახე ლევან გოთუას მოთხრობაში უგზო ქარავანი

1. შესავალი

1.1. ლევან გოთუა (1905 – 1973), ლევან გოთუას ბიოგრაფია და შემოქმედება

ცნობილი ქართველი მწერალი ლევან გოთუა დაიბადა 1905 წლის 10 მარტს.

მამა ცნობილი პუბლიცისტი, მწერალი და პედაგოგი იყო, გაზეთის რედაქტორი. მან შეაყვარა პატარა ლევანს საქართველო. მამა და შვილი ხშირად მოგზაურობდნენ ერთად,

ლევანი თავისი თვალთ ხედავდა საქართველოს ლამაზ ბუნებას, მამა კი ისტორიულ ამბებს უყვებოდა. ამით ბავშვის გონება მდიდრდებოდა და სამშობლოს სიყვარულს სწავლობდა.

სურათი 1: ლევან გოთუა. წყარო: URL 1

მწერლის დედაც განათლებული ქალი იყო, მან შეასწავლა შვილს ქართული ანბანი, შეაჩვია წიგნების კითხვას.

ლევან გოთუა ვერ ურიგდებოდა რუსეთის ბატონობას საქართველოში, სულ ოცნებობდა საქართველოს დამოუკიდებლობაზე, რის გამოც თავისი ცხოვრების 66 წლიდან 22 წელი სამშობლოდან შორს, უკიდურეს ჩრდილოეთში, საკონცენტრაციო ბანაკის პატიმრობაში გაატარა.

1918 წელს საქართველოში რუსეთის მეთერთმეტე არმია შემოვიდა. ლევანი ძმებთან ერთად მათ წინააღმდეგ საომრად წავიდა. ამის გამო მისი ოჯახი არასაიმედოდ ჩათვალეს, ჩამოართვეს ქონება, მათთან შეასახლეს უცნობი ადამიანი და დაავალეს ოჯახის წევრების მეთვალყურეობა.

1021 წელს საქართველომ დამოუკიდებლობა დაკარგა, დაიწყო სტუდენტური გამოსვლები დამოუკიდებლობის აღდგენის მოთხოვნით, ლევანი და მისი ძმები ძალიან აქტიურობდნენ. შეიმუშავეს რუსეთის წინააღმდეგ აჯანყების გეგმა, მაგრამ შეთქმულება მოღალატემ გასცა, რის გამოც დააპატიმრეს და დახვრიტეს შეთქმულების მონაწილეებიც და ბევრი სრულიად უდანაშაულო ადამიანიც.

გავიდა დრო. საქართველოში რუსეთი გაბატონდა, მაგრამ მდგომარეობა არ შეცვლილა. ხელისუფლებამ ჩათვალა, რომ ყველაზე მეტი საშიშროება ინტელიგენციისგან მოდიოდა, ამიტომ განათლებული ადამიანების წინააღმდეგ დაიწყო ბრძოლა, ასე ამბობდნენ: „საქართველოში განათლებული ადამიანები, სხვა რესპუბლიკებთან შედარებით, პროცენტულად მეტია და უნდა გავათანაბროთ“. გაჩნდა დასჯის ახალი მეთოდი - დახვრეტა საქმის გამოუძიებლად ან უკეთეს შემთხვევაში „სამშობლოს მტრების“ გადასახლება ჩრდილოეთში.

1924 წელს ლევან გოთუას სახლი გაჩხრიკეს და ანტისაბჭოთა ხასიათის წერილები უპოვეს, მერე სტუდენტთა ორგანიზაციის თავმჯდომარეობაც დააბრალეს და სამი

წლით გადაასახლეს სოლოვეცკის საკონცენტრაციო ბანაკში, სადაც ბნელ, ნესტიან, წყლით სავსე სარდაფში ცხოვრობდა მკვლელებთან და ბანდიტებთან ერთად.

ამ პერიოდში იჯდა ციხეში ლევანის მამაც. როგორც ცნობილია, ლევანის მამა ორჯერ გააღვიძეს ღამით და დასახვრეტად გაიყვანეს ლევანის მაგივრად, მაგრამ ორივეჯერ რაღაც შემთხვევამ შეუშალათ ხელი. „მე მომკალით მის მაგივრად, შვილს ნუ მომიკლავთ, ვერავინ გაიგებს, გვარი ერთი გვაქვსო“ - ყვიროდა მამა.

გათავისუფლების შემდეგ ლევან გოთუა ქალაქ ვლადიკავკასში დასახლდა და მუშაობდა ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლად. ერთი საინტერესო ხუმრობაც მოუგონებია: თურმე, საუბრის დროს, როცა ვინმეს რუსული სიტყვა წამოსცდებოდა, „ვეფხისტყაოსნის“ ერთი სტროფი ზეპირად უნდა ესწავლა. ასე ხუმრობით ყველას ასწავლა რუსთაველის პოემა.

ლევანმა საზღვარგარეთ გაქცევაც გადაწყვიტა, გამცილებელიც იპოვა, მაგრამ სწორედ იმ ადამიანმა გასცა და ისევ სამი წლით დააპატიმრეს.

სამი წლის შემდეგ საქართველოში დაბრუნდა და სწორედ მაშინ დაწერა თავისი პირველი ნაწარმოები „ჩადირული სოფელი“.

სიუჟეტი ასეთია: იწყება დიდი წყალსაცავის მშენებლობა, მაგრამ ამისათვის წყალში უნდა ჩაიძიროს ერთი სოფელი, რომლის ცენტრშიც ეკლესია დგას.

სოფელი თავიდან წინააღმდეგია სახლ-კარის მიტოვების, მაგრამ მალე (სხვადასხვა მეთოდებით) ყველა დაითანხმეს, მარტო მოხუცმა მღვდელმა არ მიატოვა ტაძარი და მასთან ერთად ჩაიძირა წყალში.

ამის შემდეგ ლევან გოთუამ აქტიური ლიტერატურული მოღვაწეობა დაიწყო და სულ მალე დაწერა „ერეკლე მეფე“, „დავით აღმაშენებელი“.

ლევან გოთუას მაინც არ ენდობოდა ხელისუფლება, ჯაშუშები უკან დაჰყვებოდნენ, მის სახლსაც ჩხრეკდნენ და ეს ყველაფერი ახალი დაპატიმრებით დასრულდა.

1946 წელს მას სამშობლოს დაღატი დააბრალეს და ახლა ვორკუტაში გადაასახლეს 10 წლით. იქ ლევანმა მაღლი ძაბვის ქვესადგურში დაიწყო მუშაობა და რადგან წერის უფლებას არ აძლევდნენ, ასეთი რამე მოიფიქრა: შევიდოდა სატრანსფორმატორო სადგურში, ჩაწვებოდა ტრანსფორმატორის გვერდით და სანთლის შუქზე წერდა. მასთან მიახლოვებას ვერავინ ბედავდა, რადგან სადგურის შესასვლელთან კარებზე ლევანმა თავის ქალა დახატა და მიაწერა „სასიკვდილო“. ამ პერიოდში დაწერა მან „სამსახეობა რაინდისა“ და დაიწყო მუშაობა „გმირთა ვარამზე“ - მეოცე საუკუნის ქართული მწერლობის ერთ-ერთ გამორჩეულ რომანზე. ფურცლებსაც იქვე ინახავდა, მაგრამ როცა მუშაობა დაასრულა და ფურცლების გარეთ გამოტანის დრო დადგა, ამისათვის კიდევ ერთი რამის მოფიქრება დასჭირდა:

ვორკუტიდან მშენებლობისთვის ხის მორებს გზავნიდნენ. ლევანმა და მისმა მეგობრებმა ეს მორები ამოჭრეს და შიგნით წვრილად დახვეული ფურცლები დამალეს. ამ მორებს ქალაქში ერთი ქართველი კაცი ყიდულობდა, ფურცლებს იღებდა და წიგნად კრავდა.

ლევან გოთუა ხშირად ამბობდა: „ვერ გამიგია, სამშობლო იმიტომ მიყვარს, რომ ასე შორსა ვარ, თუ იმიტომ ვარ ასე შორს, რომ ძლიერად მიყვარს სამშობლო“. მთელი ცხოვრება ასე იცხოვრა, თავისი ქვეყნის სიყვარულში.

1960 წელს 55 წლის მწერალი საქართველოში დაბრუნდა, ქალაქ მცხეთასთან ახლოს, დაბა არმაზში დასახლდა, ოჯახი შექმნა და სამწერლო - ლიტერატურული ცხოვრება გააგრძელა.

ლევან გოთუა გარდაიცვალა 1973 წელს, დაკრძალულია მცხეთაში, სამთავროს მონასტრის ეზოში.

2. გიორგი სააკაძის პიროვნება

ნებისმიერი ქვეყნის ისტორიაში არსებობს ისეთი მოვლენები, რომლებიც სიღრმისეულ და დეტალურ განხილვას, დაკვირვებას არ საჭიროებს, ასეთი მოვლენები თითქოს ზედაპირზე დევს და განსხვავებული აზრი მათ შესახებ თითქოს არც არსებობს, მაგრამ ხშირად ვხვდებით ისეთ ფაქტებსა და მოვლენებს, რომლებზეც ბევრი თქმულა და დაწერილა, მეცნიერებს განსხვავებული თვალსაზრისით შეუფასებიათ, საკითხი გადაუწყვეტიათ, საბოლოოდ ეს ფაქტი ახსნილად ჩაუთვლიათ, მაგრამ მომდევნო წლების მანძილზე ამ ფაქტების შესახებ კამათი და განსხვავებული აზრის გამოთქმა არ შეწყვეტილა, რამდენადაც საკითხის იმგვარი გადაწყვეტა, როგორც არსებობდა, ბევრისთვის მიუღებელი გამხდარა და ისევ გაგრძელებულა კვლევა. რატომ ხდება ასე? იქნებ იმიტომ, რომ ისტორიაში ეს მოვლენა, მისი მნიშვნელობა ბოლომდე სათანადოდ ვერ შეფასებულა და აღძრული კითხვებისთვის ამომწურავი პასუხი არ ყოფილა გაცემული.

უპირველესად ეს ეხება ისტორიულ მოვლენებს, რომლებზეც პასუხის გაცემა, ინფორმაციის სიმცირის გამო, შეუძლებელი გამხდარა, ეს შეიძლება ეხებოდეს განსაკუთრებულ პიროვნებებს, რომელთა მოღვაწეობა იმდენად აუხსნელი და გაუგებარი იყო, რომ საუკუნეების მანძილზე ბევრი მტერ - მოყვარე გაიჩინეს, რამდენადაც ობიექტურად ვერ მოხერხდა მათი ცხოვრება-მოღვაწეობის გააზრება, მათ მიერ ჩადენილ ქმედებათა სწორი შეფასება, მიზეზებში გარკვევა. (მახათაძე., 1999)

ასეთ ადამიანთა რიცხვს ეკუთვნის მე-17 საუკუნის ცნობილი სარდალი და საქართველოს „დიდ მოურავად“ წოდებული გიორგი სააკაძე, რომლის მოღვაწეობა იმდენად იდუმალი და ამოუცნობია, რომ დღემდე ვერ გაცა ამომწურავი პასუხი კითხვას: ვინ იყო გიორგი სააკაძე? პატრიოტი თუ მოღალატე? მშობელი ქვეყნის გამყიდველი თუ სახალხო გმირი? ბოროტმოქმედი თუ სხვა ბოროტმოქმედთა მსხვერპლი? (რ. ჩხეიძე., თ. ნატროშვილი., ჯ. ღვინჯილია., ვ. შუბითიძე...)

სურათი 2: გიორგი სააკაძე. წყარო: URL 2

ქართველ მწერალთა ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ სააკაძე უდიდესი მამულიშვილი იყო, გულწრფელი პატრიოტი თავისი ქვეყნისა, მისი ერთგული მსახური, ღირსეული პიროვნება, რომელსაც ისეთი შორსმიმავალი იდეები და მიზნები ჰქონდა, რომ ვერც მისი თანამედროვეები ჩასწვდნენ „მამულიშვილური გულის ფეთქვას“, ვერც მომავალმა თაობამ გაიაზრა სააკაძის მოღვაწეობის მასშტაბები, აქედან გამომდინარე, ის დარჩა საქართველოს ისტორიაში ერთ-ერთ ყველაზე უბედურ ადამიანად, თავისი არშემდგარი ოცნებებით, მიზნებით, თავისი ღირსებითა და ნაკლით. მოკლედ რომ ვთქვათ, სააკაძე ტრაგიკული ბედის მქონე გმირია, რაც, სავარაუდოდ, ავი ბედისწერის ბრალია.

გიორგი სააკაძე დაახლოებით 1580 წელს დაბადებულა, მას ჰყავდა სამი ძმა და ერთი და. ჩვეულებრივი აზნაური მოგვიანებით დიდ ფეოდალად ქცეულა. ჰქონდა მდიდრული სასახლე, ციხე - სიმაგრე, კარის ეკლესია, რომელიც თვითონ ააშენა. მალე ცოლად შეირთო დიდი თავადის - ნუგზარ ერისთავის ასული და მასთან რვა შვილი შეეძინა. ამ სიმდიდრის გამო სააკაძეს ბევრი მტერი გაუჩნდა, რადგან ახალი გამდიდრებული იყო, ძველი თავადური გვარი არ ჰქონია, გავლენა და ძალაუფლება მემკვიდრეობით არ გადასცემია, ნამდვილი მეომარი იყო, ჭკვიანი, მამაცი, ნიჭიერი, მეფის ერთგული, ქვეყნის სამსახურისთვის მზადმყოფი. ამ თვისებების გამო ბევრი თავადი შურით და გარკვეული შიშითაც უყურებდა მის დაწინაურებას, სძულდათ, თავიანთ სწორად არ მიაჩნდათ.

პირველად მისი სახელი, როგორც გაბედული მებრძოლისა, 1609 წელს გახდა ცნობილი, როცა საქართველოში ოსმალეთის ჯარი შემოვიდა. მათ ახალციხის აღება, ლუარსაბ მეფის ტყვედ ჩაგდება და საქართველოს აოხრება ჰქონდათ გადაწყვეტილი, მაგრამ სააკაძის სამხედრო ნიჭმა და გონიერებამ ქვეყანა საფრთხისგან იხსნა, მისი მეთაურობით ქართველებმა დაამარცხეს ოსმალები.

ქართველ თავადებს კი ყველაფერი შურდათ სააკაძის, ნიჭიერება, სამხედრო საქმის კარგი ცოდნა, მეფის კეთილგანწყობა მის მიმართ, სულ მალე მეფე ლუარსაბმა სააკაძის და შეირთო ცოლად და ამან კიდევ უფრო თვალსაჩინო გახადა მის მიმართ სიძულვილი. თავადები მეფეს სთხოვდნენ დედოფალს გასცილებოდა, დიდი მოურავი კი სიკვდილით დაესაჯა, ათას სისულელეს იგონებდნენ, ტყუილებსაც არ ერიდებოდნენ. ნიჭიერი და პატრიოტი ადამიანისადმი შურით დაბრმავებულებმა ადამიანის სახე დაკარგეს. მრავალი წლის შემდეგ დიდი ქართველი მწერალი კონსტანტინე გამსახურდია ასეთ რამეს დაწერს: „ოდითგანვე ასე მოგვდგამს ქართველებს, მუდამ ჩვენს სიმცირეს მივსტიროდით, რადგან მტერი აურაცხელი გვყავდა, მაგრამ დიდი კაცი თუ გამოგვერია, მას ისე დავკორტნით, როგორც დაკოდილ ძერას ყვავები“, (გამსახურდია, 239) თითქოს სააკაძეზეა ნათქვამი, მაგრამ ასეთი შურის მსხვერპლი ადამიანი მრავლად ჰყავდა ქართველობას.

ლუარსაბ მეფე ახალგაზრდა იყო, გამოუცდელი, დაიჯერა თავადების ნათქვამი, დედოფალი სასახლიდან გაუშვა და სააკაძის მოკვლაც გადაწყვიტა, მაგრამ მან ყველაფერი შეიტყო და ცოლ-შვილთან ერთად ირანში გაიქცა. მისი სახლ-კარი გადაწვეს, ეშინოდათ, რომ ირანიდან დაბრუნებული მოღალატე თავადებზე შურს იძიებდა.

თანამემამულეებისგან სასიკვდილოდ განწირული სააკაძე იძულებული გახდა შაჰის სამსახურში ჩამდგარიყო. მას თავისი გეგმა ჰქონდა, ძალიან უნდოდა სახელი მოეხვეჭა, შაჰ-აბასი თავის სამხედრო შესაძლებლობებში დაერწმუნებინა, შემდეგ საქართველოში სპარსელთა ჯარით შემოსულიყო და მოღალატე თავადებზე შური ეძია, ამ გეგმის განსახორციელებლად რჯულიც კი გამოიცვალა.

სააკადის ოცნება 1612 წელს ასრულდა. ირანმა ოსმალეთთან ზავი დადო და საქართველოში ომისთვის მოემზადა. მასთან ერთად იყო დიდი მოურავი, რომელსაც გულწრფელად სჯეროდა, რომ შაჰ-აბასი მის სიტყვებს მოუსმენდა, ქართველ ხალხს არ დახოცავდა, მხოლოდ თავადებს დასჯიდა და ამით სააკადის ოცნებას აასრულებდა, მაგრამ მწარედ მოტყუვდა. შაჰმა 80 000 ქართველი ტყვედ ჩაიგდო და ირანში გაგზავნა, საქართველოს მეფე ლუარსაბი ირანში ჩაიყვანა, გამაჰმადიანება მოსთხოვა და როცა ლუარსაბმა უარი განაცხადა, მაშინ მეფე გულაბის ციხეში ჩასვეს, მოგვიანებით კი იქვე გაგულეს (დაახრჩვეს). სააკაძე ბევრ რამეს ურჩევდა შაჰს, მაგრამ ის ისე იქცეოდა, როგორც თვითონ სურდა. 1616 – 1617 წლებში სამჯერ ილაშქრა საქართველოში, მოსახლეობის მესამედი ომში გაწყვიტა, ნახევარი კი ირანში გადაასახლა. ისტორიული წყაროების ცნობით, ნახევარი მილიონი ქართველი დაიღუპა. პატარა ქვეყნისთვის ეს აუნაზღაურებელი დანაკლისი იყო.

საბოლოოდ სააკაძე მიხვდა თავის შეცდომას. მიხვდა, რომ უცხო ქვეყნის მსახური თავის სამშობლოს არაფერში გამოადგება. ისევ თავის ძველ მტრებს, ქართველ თავადებს, შეურიგდა, მაგრამ შაჰის თვალშიც დაკარგა ნდობა, ამიტომ როცა საქართველოში წამოსვლა გადაწყვიტა, შაჰმა ირანში მიველად დაიტოვა მისი შვილი - პაატა. შაჰი დარწმუნებული იყო, რომ სააკაძე, რომელმაც შაჰის სასახლეში დატოვა თავისი შვილი, ირანის წინააღმდეგ არ იმოქმედებდა, მაგრამ სწორედ აქ გამოჩნდა სააკადის პატრიოტიზმი, მან შეკრიბა ჯარი და შაჰის 30 000 კაციანი ლაშქარი დაამარცხა, რასაც მოჰყვა სააკადის ოჯახის ტრაგედია, გაბრაზებულმა შაჰმა სიკვდილით დასაჯა პაატა და მისი მოკვეთილი თავი მამას გამოუგზავნა.

სპარსელთა დამარცხების შემდეგ ქართველები ისევ გვერდში დაუდგნენ შვილის გამწირავ დიდ მოურავს, მაგრამ არც მტრები იყვნენ უსაქმოდ, კახეთის მეფე - თეიმურაზი გადაამტერეს მას და სააკაძე იძულებული გახდა ახლა ოსმალეთისთვის შეეფარებინა თავი. მან სულთანს თავისი სამსახური შესთავაზა და ყველაფერი იმავე სცენარით განმეორდა. გიორგი სააკაძემ ისევ იფიქრა, რომ ოსმალეთის სულთანს თუ თავდადებით ემსახურებოდა, ის საქართველოს დასახმარებლად ჯარს გამოგზავნიდა.

ისევ შეეშალა! ისევ მწარედ მოტყუვდა!

არა, სააკაძე სულთანმა თბილად მიიღო, პატივისცემა გამოხატა, ჯარის უფროსად დანიშნა, ერთი ვილაიეთიც უბოძა, მაგრამ არ მიენდო, ნათლად გამოჩნდა, რომ სულთანი საქართველოს გამარჯვებისათვის ბრძოლას არ აპირებდა.

მიხვდა სააკაძე, რომ კიდევ შეცდა, მიხვდა, რომ არც ირანი და არც ოსმალეთი საქართველოს გაძლიერებას არ დაუშვებდნენ, ამიტომ ისევ საქართველოში დაბრუნება გადაწყვიტა. სულთანს სააკადის განზრახვა რომ შეატყობინეს, მაშინვე შეიპყრო ორმოცდაათ ერთგულ მებრძოლთან ერთად და სიკვდილით დასაჯა 1629 წელს ალექოში, ჰალაბის ციხეში.

სააკადის ასული ანა-ჰანუმი იმ დროს ქალაქ ერზრუმში ცხოვრობდა, იქვე გარდაიცვალა მამის სიკვდილიდან 20 წლის შემდეგ.

ერზრუმში მურათ ფაშას მეჩეთის სასაფლაოსთან კუთხეში ყიბლის მიმართულებით ახლაც დგას „თურბე“ (მაჯოღლეუმი). ოთხივე მხრიდან ღია თურბე ოთხ სვეტს ეყრდნობა, იქვე სამი აკლდამა მოჩანს, წარწერები წაშლილია, მაგრამ ჩრდილოეთ მხარეს მარჯვნივ პატარა მარმარილოს დაფაა, რომელზეც ვკითხულობთ:

„ეჰ, წავიდა მოურავ - ხანის იშვიათი სილამაზის ქალიშვილი...

როცა მან სამოთხის მიწა დაამშვენა, ფერიები აუმხედრდნენ მას,

მერე კი მსახურებად დაუდგნენ...

ადრე გავიდა ამ ქვეყნიდან

რა დასანანია ნაზი და ჰაეროვანი ანა-ჰანუმის გარდაცვალება.

ჰიჯრით 1059 წელი (1649) (ჩიქვანაია., 2017)

მართლაც უცნაურია, თითქოს გონიერი, ბრძენი კაცი, კარგი სარდალი, თავისი ხმლით ასეთი სახელის მომხვეჭი... როგორ შეეძლო ბრძედ მინდობოდა ან ირანს ან ოსმალეთს? ხომ უნდა სცოდნოდა, რომ საქართველოს გაძლიერება არ შედიოდა მათ გეგმებში, რატომ ჩათვალა, რომ თავისი ერთგული სამსახურით საქართველოს შეაყვარებდა და ამ პატარა ქვეყნის თანაგრძნობის სურვილით აანთებდა მათ? რატომ უნდა დახმარებოდნენ? სააკაძის გამო? ასეთი არგუმენტი ხომ ვერანაირ კრიტიკას ვერ უძლებს?

ისტორიკოსთა ერთი ნაწილი მას ქვეყნის მოღალატედ მიიჩნევს, მეორე ნაწილი - მხსნელად და ეროვნულ გმირად, მაგრამ არის ასეთი შეხედულებაც, რომ ის არც გმირია და არც მოღალატე, უბრალოდ ტრაგიკული ბედის მქონე ადამიანია, უბრალოდ ძალიან უბედური კაცი. ბევრი სასახელო საქმე ჩაუდენია, ბევრი ცუდიც გაუკეთებია, დიდი შეცდომებიც დაუშვია, ძალიან დიდი, გამოუსწორებელი. ბევრ ომში უბრძოლია, ხმლით, მკერდით, სისხლით დაუცავს ქვეყანა, შვილიც გაუწირავს, თავიც სამშობლოსთვის გადაუდია, მაგრამ, ამავე დროს, შაჰ აბასის ჯარი შემოუყვანია საქართველოში, ლუარსაბ მეფის სიკვდილშიც დიდი წვლილი შეუტანია, ძმათამკვლელ ომშიც უბრძოლია სოფელ ბაზალეთთან.

ასეთ წინააღმდეგობრივ ადამიანს მართლაც ვერ შევაფასებთ ცალსახად დადებითად ან ცალსახად უარყოფითად.

2.1. ლევან გოტუას მოთხრობა “უგზო ქარავანი”

მოხუცი გორგასალი ჰალაბის ციხეს გარს უვლიდა. მან იცოდა, რომ მისი შვილი, ქართველი მეომრების მცირე ჯგუფთან ერთად, ამ ციხეში იყო დატყვევებული. მოხუცი დარწმუნებული იყო, რომ მათთვის ამ ციხის კარები არასოდეს გაიღებოდა, მათ სიკვდილით დასჯიდნენ. ვინ იყო მათი დამხმარე და მფარველი? არავინ!

დიდ ვეზირ ხოსროვ ფაშას თავიდანვე არ მოეწონა გიორგი სააკაძე. ცოტა ხნის წინ მისი ჯარი ირანელებთან ბრძოლაში დამარცხდა, მაგრამ ამაზე სულ არ ფიქრობდა, მისთვის უფრო მძიმე გურჯი სააკაძის წარმატება იყო, რომელიც სულთანმა კაპრამან კონიის ბეგლარ-ბეგად (ჯარის სარდალი) დანიშნა, ამიტომ ხოსროვ ფაშამ ფარული მზადება დაიწყო. ვილაიეთის თავადები მის წინააღმდეგ აამხედრა, მოულოდნელ თავდასხმასა და სააკაძის მოკვლაზეც ფიქრობდა. ეს ყველაფერი აცნობეს ქართველ სარდალს, მანაც სასწრაფოდ შეკრიბა ასიოდე ქართველი მეომარი და ჯერ ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროსკენ წავიდა, მერე ჰალაბის მხარეს, უნდოდა, რომ მტრისთვის გზა აეზნა, ბოლოს მალათიისკენ აპირებდა წასვლას. მალათიის ვილაიეთიდან მიდიოდა შორი გზა საქართველოსკენ.

საკაძე გზაში ხმას არ იღებდა. არავინ იცოდა, რაზე ფიქრობდა, რას გრძნობდა, რის გაკეთებას აპირებდა. მასთან ერთად ყოველთვის იყო გორგასალი, რომელსაც ამქვეყნად სამი სალოცავი ჰყავდა: მისი სამშობლოს მფარველი ღვთისმშობელი მარიამი, გიორგი სააკაძე და თავისი შვილი ბეჟანი. ახლაც შვილთან ერთად იდგა სააკაძის გვერდით.

ახლა ყველა ჰალაბის ციხეშია, გორგასალი კი გარეთ, გულმოკლული გარს უვლის ციხეს. მეორე დღეს ტყვეებისთვის თავი უნდა მოეკვეთათ. გორგასალმა კი არ იცოდა, რა გაეკეთებინა, როგორ დახმარებოდა.

უცებ ნიავმა უცნაური ხმა მოიტანა, გორგასალი ახლოს მივიდა ციხესთან და სიმღერის ხმა გაიგონა. ისინი იყვნენ, ტყვეები მღეროდნენ. მოხუცმა შვილის ხმაც იცნო, ზარივით წკრიალებდა.

ბეჟანი ერთადერთი დარჩა მამას, სხვები ომებში დაიღუპნენ. კარგი ბიჭი იყო ბეჟანი, მამაცი მეომარი, ზრდილობიანი, სიმპათიური. თან სულ ახალგაზრდა, 19 წლის და ეს ბიჭი ახლა ციხეში იყო და სიკვდილს ელოდა, მისი უბედური მამა კი ციხის გარეთ და სიკვდილს ნატრობდა. მას ყველაფერი ახსოვდა, რაც მოხდა.

მუჰარრემის თვე იყო, როცა კონიიდან წამოვიდნენ. ძალიან ცხელოდა, ცხენები და აქლემები გზაზე რჩებოდნენ, სიცხისგან და უწყლობით იხოცებოდნენ. სააკაძე ჩქარობდა, დასვენების ნებას არ აძლევდა საკუთარ თავს.

- მე და შენ ყველაზე მოხუცები ვართ, გორგასალ, - უთხრა ერთხელ, - ყველანი ახალგაზრდები არიან, ბავშვები, ოოჰ, ახლა საქართველო მაჩვენა და მერე... - სათქმელი ვეღარ დაასრულა.

- ვნახავთ, ნუ დარდობთ, ბატონო, - გაამხნევა გორგასალმა, მაგრამ თავადაც არ სჯეროდა, რასაც ამბობდა. ისინი უცხო მიწაზე იყვნენ, ძალიან შორს სამშობლოდან, რომელსაც ვერ აფასებ, სანამ ახლოს ხარ, მაგრამ გაუსაძლისად გენატრება, როცა შორდები, - ბატონო, სწორად მივდივართ? ამ უდაბნოში გზა ხომ არ აგვებნა?

- მე დიდი ხანია ამებნა გზა, თორემ უცხო ქვეყანაში რა მინდოდა? რისთვის მოვედი აქ? - უპასუხა გიორგიმ, ჭაღარა წვერზე ხელი ჩამოისვა და ცხენს მათრახი გადაჰკრა.

დაღამდა, მეომრებმა დაისვენეს, კარვები გაშალეს. გიორგი ჩუმად იჯდა, მეორე დილას კი, ძალიან ადრე გორგასალი სოფელში გაგზავნა ახალი აქლემებისა და ცხენების საყიდლად. თავად შუადღისას მივიდოდა იმ სოფელში, გორგასალმა ბრძანება შეასრულა, მერე ცხვარი დაკლა, საჭმელი გააკეთა და საღამომდე ამაოდ ელოდა ქართველებს, არ მოვიდნენ. შეშინებული თავად წავიდა ბანაკში, მაგრამ იქაც ვერავინ ნახა, ცხენებისა და აქლემების კვალი ჰალაბისკენ მიდიოდა, გორგასალი ყველაფერს მიხვდა და თვითონაც იმ კვალს გაჰყვა.

და აი, ახლა ჰალაბის ციხის გარშემო დადის, თავისი შვილის სიმღერას უსმენს და არ იცის, რა ქნას.

- რა უცნაური ხალხია გურჯები, მუშაობის დროს მღერიან, ბრძოლის დროს მღერიან, ქორწილში მღერიან, კვდებიან და ახლაც მღერიან, სულ მღერიან - თქვა ვიღაცამ.

- მეც მათთან მივალ, მეც მათთან მოვკვდები, გარეთ რაღა დამრჩენია? - თქვა გორგასალმა და კარზე დააკაკუნა. თურქ ასკერს მათხოვარი ეგონა, ჯერ დაუყვირა, მერე მათრახი გადაჰკრა და გორგასალმა უცებ დაინახა, რომ თურქს მარჯვენა ხელზე სამი თითი არ ჰქონდა, შუათითი, არათითი და ნეკი. იარა იცნო, მისი ნიშანი იყო, იმ ასკერის ხმაც კი იცნო. მაშინვე ჰალაბის ბაზარში გაიქცა, ერთი დიდი, ტკბილი საზამთრო იყიდა, ისევ ჰალაბის ციხესთან დაბრუნდა, უფრო გაბედულად დააკაკუნა და თურქ

ასკერს თურქულად უთხრა: - ეს საზამთრო გაგახსენებს მე ვინ ვარ, ისკანდერ თურქო.

ისკანდერმა ყურადღებით შეხედა და მაშინვე იცნო: - ალლაჰს გეფიცები, გორგასალი ხარ, მე კარგი ვაჟკაცები არ მავიწყდება. ტყვეებთან მოხვედი? - ჰკითხა ქართულად. მიუახლოვდა, გადაეხვია და ლაპარაკი ისევ ქართულად გააგრძელა: - ისკანდერი ყოველთვის იცნობს კაცურ კაცს, მაგრამ შენს ნახვას არ ველოდი, გორგასალ, ტყუილს არ გეტყვი და არც გამხარებია აქ, ამ ციხესთან შენი დანახვა. ვიცი, რომ ამათთან მოხვედი, მაგრამ ტყვეებს ახლა ალაჰიც ვეღარ უშველის. შენ რაღას მოდიოდი? მაგ მხრებზე თავი გაქვს თუ საზამთრო? კარგი, ახლა ჩაიხანაში წადი, იქ დამელოდე, მეც მალე მოვალ და მითხარი, რა გინდა, მე რა შემიძლია გავაკეთო. მე ისკანდერი მქვია და მადლის გადახდა მადლითვე ვიცი, - თქვა ასკერმა და ციხეში შევიდა.

20 წლის წინ საქართველოში თურქეთის ჯარი შემოვიდა, ისკანდერი და გორგასალი ბრძოლაში შეხვდნენ ერთმანეთს. ისკანდერმა გორგასალი მკლავში დაჭრა, გორგასალმა კი ხმლით სამი თითი წააცალა (მოაჭრა). ისკანდერი მიწაზე დავარდა.

- წყალი, - ჩურჩულით თქვა ისკანდერმა.

- რა, შენს ქვეყანაში წყალი არ იყო? აქ ამიტომ მოხვედი?

- წყალი როგორ არ იყო, მაგრამ ვინ გამაჩერა იქ? ფიქრობ, რომ ჩემი სურვილით მოვედი შენს ქვეყანაში? შენ ყველგან შენი ნებით დადიხარ, გურჯო?

გორგასალს წყალი არ ჰქონდა, მაგრამ იქვე ახლოს საზამთროს ბაღი დაინახა, ერთი საზამთრო მოიტანა და აჭამა. ბრძოლის შემდეგ სახლში წაიყვანა და იარა რომ მოურჩა, ერთ ქართველ ტყვეში გაცვალა და ახლა 20 წლის შემდეგ ისევ შეხვდნენ ერთმანეთს, ახლა უკვე თურქეთის მიწაზე.

- ხვალ თავებს მოკვეთენ და კონიაში გაგზავნიან აქლემებით, აქლემებს მე წავიყვან, - თქვა ისკანდერმა, - ვიცი, რომ იმ ტყვეებიდან ერთ-ერთი შენი შვილია, ძალიან გგავს, ისიც ვიცი, რომ შვილის სიცოცხლეს მთხოვ, მაგრამ კონიაში 50 მოჭრილ თავს ელოდებიან, შენი შვილის ნაცვლად ჩემს თავს დადებენ.

- რატომ შენს თავს? ორმოცდამეათე ჩემი თავი იქნება, შვილისთვის ღირს, მაგ ბავშვის მეტი ამ დუნიაზე არაფერი დამრჩა. შენც მამა ხარ და იცი, რომ მამა შვილისთვის ყველაფერს გააკეთებს.

თურქი ხმას არ იღებდა, შუბლზე ოფლი უბრწყინავდა, თვალეში კი ცრემლი. უცებ სიმღერა გაიგონეს, ისევ ისმოდა ბეჟანის ზარივით სუფთა ხმა: - ოოჰ, გურჯი შაითან, - ამოიკვნესა ისკანდერმა, - კარგი, ხვალ დილით მოდი, არ დააგვიანო.

ის დამე გორგასალმა ლოცვაში გაატარა და დილით ციხის კართან დახვდა ისკანდერს.

... შუადღისას ციხიდან ტომრებგადაკიდებული აქლემების ქარავანი გამოვიდა და კონიისკენ წავიდა. იქვე გორგასალის 19 წლის შვილი იდგა და თავის მეგობრებს ეძებდა. არ იცოდა, რა მოხდა. უცებ მას ორთითა თურქი მიუახლოვდა და მამასავით უთხრა: - შენ მამაშენივით კარგი ვაჟკაცი იქნები, მისი მსხვერპლი ალალია შენზე და გორგასალის ჯვარი და ხმაღალი ხანჯალი გაუწოდა. (გოთუა., 1975., 77)

ბიჭი უცებ ყველაფერს მიხვდა: - მამა სად არის? ჩემი მეგობრები სად არიან? ამ ტომრებში რა არის? მათი თავები? ჩემი თავი აკლია, ჩემი.

- არაფერი არ აკლია, წადი, შვილო, შენი გზა კონიისკენ არ მიდის.

- ჩემს ნაცვლად ვისი თავია? ვინ არის ორმოცდამეათე, - ბიჭმა ტომრებს ზეწარი გადააცალა და უცებ მამის თვალები დაინახა. ისევ ორთითას მიუბრუნდა: - თუ თვითონ ასე გადაწყვიტა, შენ რატომ უარი არ უთხარი? რატომ დაუჯერე, რატომ?

- იმიტომ რომ მეც მამა ვარ, შენც გაიგებ, როცა მამა გახდები, - თქვა თურქმა და ქარავანს გაჰყვა.

დაჩოქილი ბიჭი დიდხანს ტიროდა, მერე ადგა მამის ჯვარი და ხმალ-ხანჯალი გულში ჩაიკრა და საქართველოსკენ წავიდა.

2.2. მოთხრობა „უგზო ქარავანი“-ს განხილვა

ეს მოთხრობა გიორგი სააკაძის სიცოცხლის ბოლო დღეებს ასახავს. მას ყოველთვის მძიმე და არეული ცხოვრება ჰქონდა. არ იყო დიდი თავადი, ძალიან მდიდარი, არ გამოირჩეოდა არისტოკრატიული წარმოშობით. ერთადერთი, რაც ჭარბად ჰქონდა, ეს იყო სამშობლოს სიყვარული და მისი დაცვის სურვილი. მთელი ცხოვრება ხმლით ხელში იბრძოდა მტრის წინააღმდეგ. მოღალატეებმა იძულებული გახადეს საქართველო დაეტოვებინა, მაგრამ სადაც წავიდა, მისი ნიჭის დამფასებელი ვერსად ვერ ნახა.

ოსმალეთის სულთანის კარზე დიდვეზირმა ხოსროვ ფაშამ თავიდანვე აითვალწუნა, გამუდმებით ეჭვიანობდა. „ცოტა ხნის წინ ხოსროვ ფაშა ირანელებთან ბრძოლაში დამარცხდა, მაგრამ ამაზე მძიმე მისთვის კაპრამან კონიის ბეგლარ-ბეგის (ჯარის სარდალი), გურჯი სააკაძის წარმატება იყო“ - ნათქვამია მოთხრობაში.

სააკაძემ იცოდა ხოსროვ ფაშას მუდმივი მტრობის შესახებ, მაგრამ ბრძოლის ძალა და სურვილი აღარ ჰქონდა, ცხოვრებასთან ჭიდილმა დაღალა: „მეც მეგონა, რომ უნაგირზე ვიჯექი, მაგრამ თურმე მთელი ცხოვრება სხვას ვუჭერდი უზანგს“, ამიტომაც გადაწყვიტა საქართველოში დაბრუნება: - „თუ სიკვდილი მიწერია, ჩემს მიწაზე მაინც მოკვდებიო“ - ფიქრობდა, თავისი ერთგული მეომრების ჯგუფთან ერთად ჯერ ალექსოში გეგმავდა ჩასვლას, მერე იქიდან მალათიაში აპირებდა გადასვლას, საიდანაც მიდიოდა შორი გზა საქართველოსკენ.

მაგრამ ეს აღარ იყო უშიშარი, მამაცი მეომარი. სამშობლოს იძულებით მოშორებული ადამიანი თითქოს უფრო მალე ბერდება, იფიტება, მითიური ბუმბერაზი სამსონივით კარგავს მაცოცხლებელ ძალას და მისი სასიცოცხლო ენერჯიაც ქრება. ახლა ასეთი იყო სააკაძე, აჩრდილი ძველი სარდლისა, ავ ბედისწერას დამონებული და დამორჩილებული. მარტო გული კი არა, უკვე სულიც რომ სტკიოდა საქართველოს ნატვრით: „სააკაძის აბჯარში ძველებურად უდრეკი მეომარი კი არ იჯდა, არამედ გათელილი და გზადახშული ტყვე ამ აბჯარისა“ - წერს ავტორი. ახლა უფრო ნათლად გრძნობს დიდი მოურავი სამშობლოს ფასს „რომელსაც ვერ აფასებ, სანამ ახლოს ხარ და რომელსაც მით უფრო ესწრაფვი, რაც უფრო მიუწვდომელი ხდება იგი...“ მით უმეტეს, თუ მწარედ ხარ დასჯილი ქვეყნის სიყვარულის გამო.

ეს სიყვარული დამტკიცებულაც ჰქონდა მას, როცა შაჰ - აბასს მძევლად დაუტოვა თავისი უმცროსი ვაჟი იმ პირობით, რომ სპარსელთა წინააღმდეგ არასოდეს იბრძოლებდა, მაგრამ როცა საჭირო გახდა, სიტყვა გატეხა, ბრძოლა დაიწყო და მალევე მიიღო შაჰის „საჩუქარი“ - ძვირფასი ყუთი მისი ვაჟის მოკვეთილი თავით. ეს ნაბიჯი ცხადყოფს, რომ მამამ შეგნებულად შესწირა შვილი სამშობლოს, ასეთი მამა შეუძლებელია მოღალატე იყოს, ასე პატრიოტები იქცევიან.

საკაკაძის ერთგულ თანამებრძოლთა შორის იყო მოხუცი გორგასალიც, რომლისთვისაც სააკაძე მისაბაძი და პატივსაცემი იყო ბევრი დადებითი თვისების გამო: „გორგასალს ამქვეყნად სამი სალოცავი ჰყავდა: ღვთისმშობელი მარიამი, გიორგი სააკაძე და თავისი ერთადერთი შვილი“, რომელიც ახლაც ჰალაბის ციხეში დატყვევებული სააკაძის გვერდით იყო და სასჯელს ელოდა. ტყვეები სასჯელს ელოდნენ და მღეროდნენ, „საკვირველი ხალხია გურჯები: მუშაობენ-მღერიან, იბრძვიან-მღერიან, ქორწილი აქვთ-მღერიან, კვდებიან და მაინც მღერიან“-ამბობდნენ თურქები. მათ არ იცოდნენ, რომ ქართველი თავისი სიმღერით ბრძოლის დროს სიკვდილს აშინებდა, მუშაობის დროს მეგობრობას სთავაზობდა, ქორწილის დროს სიხარულს უნაწილებდა და სიკვდილის დროს თავს იმხნევებდა, რომ არ შეშინებოდა და თავისი შიში სხვისთვის არ ეჩვენებინა. ასეთი იყო ქართველთა ბუნება, სხვისთვის ძნელად გასაგები და შესაცნობი.

მოთხრობისთვის ერთი თვალის გადავლებაც საკმარისია იმის გასაგებად თუ როგორ უყვარს და ებრალება ავტორს ეს გზააბნეული და უბედური კაცი, რომლისთვისაც ერთი ციდა ადგილიც არ გამოიძებნა მზის ქვეშ, რომელიც ხშირად უშვებდა შეცდომებს, რადგან გვერდით არ ჰყავდა კეთილი რჩევის მიმცემი ერთგული ადამიანი, მაგრამ მწერლის მიზანი მართლ სააკაძის პიროვნების დახატვა არ ყოფილა. ლევან გოთუა გვიხატავს განსხვავებული ეროვნების, განსხვავებული რწმენის მქონე ადამიანებს და გვეუბნება, რომ პოლიტიკის გარეშე სამყარო გაცილებით უფრო კეთილი, მიმტევებელი და მოსიყვარულე იქნებოდა, ცხოვრება კი უფრო მშვიდი და წყნარი.

ქართველი გორგასალი და თურქი ისქანდერი ომმა შეახვედრა ერთმანეთს. ორივე ვაჟკაცურად იბრძოდა, ერთი სხვა ქვეყნის დასაპყრობად მოვიდა, მეორე თავისი ქვეყნის დამცველად დახვდა, გორგასალმა ნიშანი დაადო თურქს - სამი თითი წააცალა ხმლით, ისქანდერმაც „სამახსოვროდ“ გრძელი ჭრილობა დაუტოვა მკლავზე, მაგრამ როცა ბრძოლის ცეცხლი ჩაქრა, დაჭრილებმა ერთმანეთზე იზრუნეს, გორგასალმა წყლის მონატრულ თურქს საზამთრო მიუტანა და საკუთარი ხელით აჭამა. აქ გამოჩნდა უბრალო ადამიანების კეთილი, ალალი ბუნება: „შენს ქვეყანაში წყალი არ იყო? ჩვენთან წყლის დასაღვად მოდიოდი?“ - ეკითხება ქართველი. „წყალი როგორ არ იყო, მაგრამ ვინ გამაჩერა იქ? გგონია, ჩემი სურვილით მოვედი? შენ ყველგან შენი ნებით დადიხარ, გურჯო?“ - პასუხობს თურქი.

სწორედ აქაა უბედურების სათავე, პირუტყვივით ომში გარეკილთგან ვინ სად ამთავრებს თავის გამაღლებულ ცხოვრებას, არავინ რომ არ უწყის.

საკაკაძის ერთგულებისთვის ჰალაბის ციხის ტყვეებს თავის მოკვეთა რომ არ ასცდებათ, ეს კარგად იცის გორგასალმა, ამიტომ ისქანდერს, როგორც მამას, შვილის თავის სანაცვლოდ თავის თავს სთავაზობს: „ორმოცდაათი თავი უნდა ჩაიტანო კონიაში, ორმოცდამათე ჩემი თავი იქნება, შვილისთვის ღირს, მაგ ბავშვის მეტი ამ დუნიაზე აღარავინ დამრჩენია“.

... და ერთმა მამამ ადვილად გაუგო მეორე მამას. მართლია, ისქანდერის თვალეში ცრემლი ბრწყინავდა, მაგრამ კარგად იცოდა, რომ გორგასალი მართალი იყო, ამიტომ მაშინვე დათანხმდა და მეორე დღეს, როცა გადარჩენილმა ახალგაზდამ ყველაფერი შეიტყო და ატირებულმა ჰკითხა: „თუ თვითონ ასე გადაწყვიტა, შენ უარი რატომ არ უთხარი? რატომ დაუჯერე, რატომ?“, ისქანდერმა დაუფარავად უპასუხა: „იმიტომ, რომ მეც მამა ვარ, შენც გაიგებ, როცა მამა გახდები. შენი გზა კონიისკენ არ მიდის, შვილო... მამაშენივით კარგი ვაჟკაცი იქნები, მისი მსხვერპლი ალალია შენზე...“ და გორგასალის კუთვნილი ჯვარი და ხმალ-ხანჯალი გაუწოდა.

3. დასკვნა

ბევრი ასეთი უსახელო გმირი ჰყოლია საქართველოსაც, თურქეთსაც, ირანსაც და სხვა ქვეყნებსაც, ადამიანები, რომლებიც უხმაუროდ მიდიოდნენ ცხოვრებიდანაც და ისტორიის ასპარეზიდანაც. ასეთი იყო გორგასალი და მისი მსგავსი ვინ იცის რამდენი გმირი.

საქართველოში დღესაც ცოცხალია დიდი მოურავის სახელი. მის ღვაწლს ბევრი დადებითად აფასებს, ბევრიც უარყოფითად. როგორც ერთმა დიდმა ქართველმა თქვა: „რომ მოვკვდები, ვიცი, ხალხი ნაგავს მომაყრის, მაგრამ მოვა დრო და იმ ნაგავს ისევ ხალხი გადაწმენდს“. მართლაც ასეა, ყველაფერი იცვლება ამ სამყაროში. უცვლელი ერთადერთი ჭეშმარიტებაა მხოლოდ. ის, რაც გიორგი სააკაძის საბრძოლო ფარზეა ამოკვეთილი: „ბედნიერია ის, ვისაც სამშობლოსთვის უძგერს გული“. ესაა ყველაზე დიდი ჭეშმარიტება, რადგან: „როგორც უფალი, სამშობლოც ერთია ქვეყანაზედა“ და იმ „ერთის“ გულწრფელი მსახურებაა სწორედ ადამიანის ადამიანური ამქვეყნიური ვალი.